

"גם לנשמה מגיע אוכל"

הלות מחסה חידושים ואקטואליה לפי סדר פרשיות השבוע

פרשת כי תשא שנת תשפ"ד

גיליון מספר 418

1. האם מותר לענות על שאלון של מפקד אוכלוסין? הוכח מפרשת השבוע!
2. האם חייבים לתת מחצית השקל בפעם אחת או שהיה אפשר לתת זאת בתשלומים? הוכח מפרשת השבוע!
3. בקרוב כשיבנה המקדש האם יהיה אפשר להעביר מחצית השקל בהעברה בנקאית או בסליקת אשראי? הוכח מפרשת השבוע!
4. האם אהרן הכהן היה מספר את זקנו לגמרי או היה משאיר קצת שערות? הוכח מפרשת השבוע!
5. מה הטעם שאהרן סיפר את זקנו?
6. לאיזה דבר במלאכת המשכן השתמשו עם דם של חיה טמאה הגדלה בהודו?
7. האם מותר לחלל שבת לחולה שיש בו סכנה ולתת לו בשבת תרופה ניסיונית שעדיין לא הוכחה כמרפאת?
8. האם בשבת יש עניין לישון יותר מימות החול כדי לקיים מצות עונג שבת?
9. מדוע מותר לחלל שבת על חולה ואסור להתפלל על חולה בשבת?
10. איך היה מותר למשה רבינו לשבור את הלוחות הרי עובר על איסור של לא תעשון כן לה' אלוהיכם?

"וַיִּתֵּנִי כְּלֵהָם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבָּנוֹת
שֵׁם עוֹלָם אֶתֶן כּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכְרַת"

זכות הלימוד בעלון זה וכל דברי התורה
מוקדשים השבוע לזכר ולעילוי נשמתו של

רס"ן איתמר אחרר ז"ל

בן דבורה ומוטי שיחיו

שנפל ביום י"א בשבט תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה.

יהי רצון שיעמוד בתפילה לפני מי שאמר והיה העולם עבור הוריו היקרים עבור
כל בני משפחתו ועבור כלל עם ישראל שנזכה לגאולה קרובה בקרוב בחסד וברחמים אמן

עלון זה יוצא לאור בס"ד ע"י בית המדרש "בית - יוסף"
לע"נ רבי יוסף ב"ר יצחק ז"ל ויצמן
רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

ניתן לקבל את העלון מידי שבוע: בהודעה לווצאפ: 052-8144488 או בהודעה למייל: beitmidrash2@gmail.com

1. האם מותר לענות על שאלון של מפקד אוכלוסין? הוכח מפרשת השבוע!

איסור מניין בני ישראל הובא האיסור ברמב"ם בהלכות תמידים ומוספים (פרק ד הלכה ד) ובעקבותיו בכמה מגדולי הפוסקים: המגן אברהם (קנו), (ב) הפרי חדש (נה א), הכף החיים (ג, ל), ועוד.

דנו המפרשים אם איסור זה הוא איסור תורה או איסור מדברי קבלה. מחד, האיסור מפורש בכתוב, אך לא בא בלשון איסור אלא בצו עשה וזהרה מפני סכנה. יתרה מזו, הגמרא במקום אחר (יומא כב, א), דנה באיסור מניין בני ישראל (בנוגע למשנה המתארת את מניין הכהנים במקדש), ומציעה מקורות לאיסור מדברי הנביא, בהתעלמות לכאורה מהפסוק בפרשת כי תשא.

בפרט, הגמרא מזכירה את מפקדים שערך שאול בטרם צאתו למלחמה נגד אמון ונגד עמלק (שמואל א יא, ח, טו, ד). שניהם, לפי דברי הגמרא, נערכו על-ידי משרת חפצים (שברי חרס וטלאים), ומכאן שאין למנות בצורה ישירה. בהמשך, מציעה הגמרא את הפסוק בתחילת הפטרת במדבר כמקור נוסף לאיסור: "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר" (הושע ב, א).

הגרא"י וולדנברג זצ"ל בספרו שו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סימן ג) כתב שמדובר באיסור תורה, ולא באיסור מדברי קבלה, ומה שהגמרא מביאה פסוקים מדברי קבלה, הוא משום פרטים נוספים הנלמדים משם (שיש איסור גם במקום מצווה) ומפני שהדבר מפורש שם לאיסור.

טעותו של דוד המלך

הפסוקים והגמרא אינם מפרשים את טעותו של דוד – מה הניע אותו לטעות בדבר כה פשוט? בס' באר שבע (בפירושו למסכת תמיד, פרק א) כתב שאין לנו להתחקות אחר דבר זה: הקב"ה הסתיר את הדבר מדוד (כלשון הגמרא הנ"ל, "הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינקות של בית רבן יודעים אותו"), וכל מחקר מעבר לכך מיותר (ואף עשוי להיות מטעה). רבי אליהו מזרחי (הרא"ם) מבאר וז"ל: "ושמא יש לומר שמה שהמניין שולט בהם (עין הרע) אינו אלא כשנמנים כל ישראל ביחד, כדכתיב: כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם וכו'. אבל כשמונה מקצתם אין בכך כלום. ולפיכך כשמנה דוד את כל ישראל ואת כל יהודה שלט בהם עין הרע, ובא עליהם הדבר. אך כשמנה את העם אשר אתו בלבד, לא שלט בהם ע"ה והלכו ונצחו במלחמה".

איסור לדורות

לפי זה, עולה שכל מניין שנעשה בדרך עקיפה, דהיינו בקבלת חצי-שקל או דבר אחר, מותר.

כך הוא כנראה דעת הרמב"ם באיסור זה, כדבריו בהלכות תמידים ומוספים (פ"ד ה"ד): "ומתחיל הממונה למנות, מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה, ומונה על אצבעותיהן, וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהעסימו עליו. והאיש ששלם המניין אצל אצבעו, הוא שיצא בפני ראשון לעבודה".

מפקד ל"צורך"

הרמב"ן מביא אסמכתא לדבריו מדברי המדרש במדבר רבה: "ר' אליעזר בשם ר' יוסי בן זמרא אמר, כל זמן שנמנו ישראל לצורך לא חסרו, שלא לצורך חסרו, איזה זמן נמנו לצורך בימי משה ובדגלים ובחלוק הארץ, שלא לצורך בימי דוד" (במדבר רבה ב, יז, וראה עוד בפסיקתא רבתי יא, ג, פסיקתא דרב כהנא ב, יז, ומדרש תנחומא, כי תשא, ט).

לפי פירוש זה, עולה לך שאפילו מניין על-ידי מתן "כופר", ואפילו כשנפקד רק חלק מהעם ולא כולו (שכן הגמרא ביומא עוסקת במניין כוהני המקדש, שאינם רק חלק קטן של העם), לא הותר כי אם לצורך (ראה עוד בציץ אליעזר ח"ז, סימן ג, בביאור דברי הגמרא ברכות לפי פירוש הרמב"ן). כשאין צורך ספציפי במניין, אסור לפקוד את העם (או חלקו), אפילו במניין עקיף.

למסקנה זו מצטרפים כמה מגדולי המפרשים והפוסקים (תוספות רי"ד, יומא כב, ב, רד"ק, שמואל א טו, ד ו-שמואל ב כד, א, תוספות ר"י הלבו, יומא ב, ב) (שם משמע שלא הותר המניין אלא ל"צורך מצווה", ולא לכל צורך דעלמא), מרומי שדה, ברכות סב, ב) – ויש להזהר מכך.

מניין כל העם

לפי פירוש זה, טעותו של דוד היה במה שמנה את כל עם ישראל (הזכרים) מבין שלש-עשרה ומעלה, דלא כמניין המדבר שלא נמנו הזכרים אלא מבין עשרים שנה ומעלה.

הרמב"ן ממשיך ומבאר את סיבת חומרת מניין כל העם: "שאיין ה' חפץ שיהו כל ישראל בגדר מנין, שהוא ירבה ככוכבי השמים כאשר אמר "אם תוכל לספור אותם" (בראשית טו, ה), עיין שם מה שהביא סמך מדברי המדרש אף לדרך זו.

דעת החתם סופר: שאלת הדיוק

למרות שכל אדם, העשיר והדל יחדיו, חייבים לתת חצי שקל בלבד ("העשיר לא ירבה, והדל לא ימעיט"), לעולם אין שום עירובן שהציווי יקוים בדקדוק. כמו כן יש סיכוי רב לאי-דיוק במניין הנערך על-ידי חתוכות חרס או טלאים (מפקדי שאול), וכך אפילו במניין אצבעות הכהנים במקדש (ייתכן שכהן לא יצביע באצבעו, ויתכן שכהן יצביע

"כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם" (ל יב). וכתב רש"י ולא יהיה בהם נגף - שהמניין שולט בו עין הרע.

פרשת כי תשא פותחת עם הוראות לצורה הנכונה לקיים מפקד אוכלוסין, ומספקת לנו את המקור הראשוני לאיסור של מניין בני ישראל. הקב"ה מורה למשה רבנו לספור את בני ישראל על-ידי קבלת מטבע חצי שקל מכל אחד. כפי שמורה הכתוב, הסיבה לכך היא "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם" (שמות ל, יב). מהפסוקים אנו למדים שבספירת בני ישראל יש צד של סכנה.

רבנו בחיי מבאר שפעולת הספירה מעמידה את הנספרים כבודדים, יחידים במקום ציבור. במצב זה, כאשר האדם נפרד ממעמדו כחלק מהעם, הוא מאבד את ההשגחה המיוחדת המונגה על כלל ישראל כולו. מכאן ה"סכנה" של המניין.

בהסתמך על הפסוק, הגמרא במסכת ברכות (דף סב ע"ב) קובעת שהאיסור למנות אנשים במניין ישיר הוא איסור פשוט, ומפורסם הדבר אפילו לילדים רכים. למרות זאת, הפסוק בשמואל מגלה שדוד המלך טעה באיסור זה, והביא מגפה קשה על העם (שמואל ב, כד, טו). הגמרא מפרשת שדוד המלך הוזהר על כך מראש: "אמר ליה הקדוש ברוך הוא לדוד מסיית קרית לי הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינקות של בית רבן יודעים אותו דכתיב כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו'" (ברכות, שם).

כאמור, הגמרא בברכות קובעת את טעותו של דוד כטעות בדבר שאפילו תינקות בקיאים בו. אכן, מוצאים אנו בפרט בספר שמואל שיואב, מפקד הצבאי של דוד ותלמיד חכם מובהק, קורא תגר על כוונת דוד המלך לפקוד את העם: "ויאמר יואב יוסף ה' על עמו כהם מאה פעמים הלא אדני המלך כלם לאדני לעבדים למה יבקש זאת אדני למה יהיה לאשמה לישראל" (דברי הימים א, כא, ג).

יואב צדק בהתנגדותו לעריכת המפקד, כפי שהפסוק ממשיך לפרש: "וירע בעיני האלוהים על הדבר הזה ויך את ישראל" (שם, ז), "ווייתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד וימת מן העם מדן ועד באר שבע שבעים אלף איש" (שמואל ב, כד, טו). אכן, אנו מוצאים שדוד עצמו הודה באשמתו: "ויוך לב דוד אתו אחרי כן ספר את העם ויאמר דוד אל ה' חטאתי מאד אשר עשיתי ועתה ה' העבר נא את עון עבדך כי נסכלתי מאד" (שמואל ב כד, י, וכעין זה בדברי הימים א כא, ח).

מפרשי התורה לא הסכימו לגישה זו, וטורחים למצוא ביאור לטעותו של דוד. נתמקד בשלשה פירושים, כולם מתוך דברי הרמב"ן.

בפירושו לפרשת כי תשא (שמות ל, יב), כותב הרמב"ן שטעה דוד בחושבו שאיסור מניין בני ישראל נאמר רק למשה במדבר (לתקופת שהות עם ישראל במדבר), ופקע בעת כניסתם לארץ ישראל.

לפי פירוש זה, ערך דוד את המפקד בדרך ישירה (שלא על-ידי קבלת דבר מהנפקדים), ובזה עבר על איסור מניין בני ישראל והביא מגפה על העם.

אולם, בפירושו לפרשת במדבר (א, ג), מציע הרמב"ן פירוש אחר, וכתב שדוד נזהר מלמנות את העם בצורה ישירה, ופקד אותם על-ידי נתינת כופר: "כי ידע מספרם בפקידת הכופר, כי רחוק הוא אצלי שלא יזהר דוד במה שאמר הכתוב, "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם".

הרמב"ן ממשיך להוכיח שרחוק הדבר שטעם דוד בכך: "ואם אולי טעה דוד, למה לא עשה יואב שקלים, והיה דבר המלך נתעב אצלו והוא אמר לו למה יבקש זאת אדני למה יהיה לאשמה לישראל, ולמה לא ימנם בשקלים שלא יחטאו". אם דוד טעה, משום שהסתיר הקב"ה את הדבר ממנו, במה טעה יואב, ולמה לא מנה את העם בשקלים?

הרמב"ן ממשיך לפרש טעם חדש לטעות דוד המלך: "אבל כפי דעתי היה הקצף עליו בעבור שמנאם שלא לצורך, כי לא היה יוצא למלחמה ולא עושה בהם דבר בעת ההיא, רק לשמח לבו שמלך על עם רב, והוא מאמר יואב "ויוסף ה' אלוהיך אל העם כהם וכהם מאה פעמים ואדוני המלך למה חפץ בדבר הזה". לפי דבריו, לא טעה דוד באופן עריכת המפקד (שאכן פקד דוד את העם על-ידי נתינת "כופר"), אלא טעותו הייתה בעצם עריכת המפקד, שלא הותר הדבר אלא ל"צורך".

ביאור שלישי שמציע הרמב"ן מתייחס לאופי המניין: "ויתכן עוד שנפרש ונאמר כי דוד צוה למנות כל איש ישראל, רצוני לומר מבין שלש עשרה שנה ומעלה ששאלו איש, כי לא נזכר במניינו "מבין עשרים שנה ומעלה", אבל אמר "לכו ספרו את ישראל וגו' ואדעה את מספרם" (דברי הימים א, כא, ב), וזה היה ענינו, כי הכתוב לא הרשה למנות רק מבין עשרים שנה ומעלה בשקלים".

בתשובה שיצאה לאור לאחרונה בספר קובץ שאלות ותשובות חתם סופר (ח, כד) וכן נאמר גם בחידושי חתם סופר בגמרא במסכת יומא (דף כב ע"ב), מצאנו לחתם סופר שנקט דרך מקורית בסוגיה זו. לדבריו, ההיתר במניין בדרך עקיפה אינו משום היות המניין עקיף, אלא משום שמפקד הנערך בדרך זו עשוי להיות מוטעה.

המפקדים שערך שאלו בדרך חדשה: שאלו לא התכוון למנות את העם, אלא להקצות לכל אחד את תפקידו המיוחד לו. לצורך הקצאת תפקידים, פקד שאלו את אנשיו על-ידי מסירת חתיכות חסר או טלאים, אך לעולם לא מנה את מספרם. כמו כן כתב החת"ס לעניין כהני המקדש: הכוונה לא הייתה למנות את מספרם, אלא להקצות את תפקידי עבודת הקודש.

עריכת מפקד אוכלוסין

שאלותיהם נוכריות והולד גוי גמור וכן גרים שאינם גרים על פי משפטי התורה, אלא על פי חוקי השבות. אם כך נמצא שהם אינם מונים מי שעל פי דין תורה הוא יהודי אלא מי שעל פי חוקי הממשלה, ועל פי תעודת הזהות שלו, הוא יהודי ואולי בכהאי גוונה אינו נקרא מנין. ובהמשך דבריו כתב שם שהעירוהו שלכאורה גם כשאינו המניין מדויק ממש גם כן הוי בכלל האיסור, דאם לא כן לא משכחת לה שום איסור כזה, דהא המניין של כל ישראל נמשך זמן חשוב וביתיים ודאי מתו קצתם ונולדו קצתם, אך יש לחלק בנד"ד. ומסיק שם להלכה שהוי איסור דאורייתא להשיב על שאלון זה.

הגרא"י וולדנברג זצ"ל כתב בספרו שו"ת ציץ אליעזר (ח"ו סימן ג אות ג) מקבל את ההנחה שמפקד אוכלוסין נחשב "צורך", אבל מפקד ב"צורך" של מפקד אוכלוסין חוזר, שכל מטרתו אינו אלא לחדד ולעדכן את המספרים ידועים מהמפקד הקודם.

ומאידך, מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בברו"ק קצר שיצא מידו לקראת מפקד האוכלוסין בשנת תשל"ב, אסר את השתתפות מפקד, וזאת חרף העובדה שערך המפקד על-ידי סקר בכתב. בהסתכמות על דברי הכתב סופר (בשם אביו החתם סופר, יו"ד סימן קו), הכריע הגר"ח קנייבסקי שמפקד בכתב דינו כמפקד בעל-פה (ע"י לעניין זה בשו"ת ציץ אליעזר הני"ל), והוסיף שהצרכים הכלליים של מפקד אוכלוסין אינם נחשבים כ"צורך" לעניין היתר עריכת המפקד.

מפקד האוכלוסין של שנת תשמ"ג ראה כמה שדרוגים הלכתיים, שנכללו על-פי הסכם בין המדינה לבין הרבנות הראשית. רק השמות של בני משפחה נכללו במרשם (ולא מספרם), המספור על הדף הושמט, והמנויים על הפקידה לא חישובו את סכום הכולל של האנשים. בנוסף לכך, עריכת הנתונים נעשתה בצורה ממוחשבת, כך שלא נעשה שום חישוב על-ידי בני אדם (ע"י תחומין, כרך ד, עמ' שלו, ס' מספר בני ישראל, עמ' 38). עם מעבר השנים, מקומו של הגורם האנושי הולך ומצטמצם במלאכת המפקד, והמקום להקל, כך לכאורה, הולך וגדל. עם זאת, ככל הנראה המחלוקת בגין השתתפות במפקד אוכלוסין לא תשקוט, ויש להניח שהיא תמשיך הלאה.

2. האם חייבים לתת מחצית השקל בפעם אחת או שהיה אפשר לתת זאת בתשלומים? הוכח מפרשת השבוע!

בספר ראשית בכורים כתב בדעת הרמב"ם דלא מהני בזה אחר זה אפילו בדיעבד.

בקריית ספר ריש הלכות שקלים כתב וז"ל: ואינו נותנו מעט אלא כולו כאחד בפעם אחד דכתיב לא ימעט ממחצית השקל, דאי למימר שיתן חצי שקל הוי סג' לכתוב יתן חצי שקל, וקאמרי לא ימעט דר"ל אפילו בנתינה לא ימעט ממחצית השקל, ועיין בחיד"א בספרו נחל קדומים בפרשת השבוע.

ובספר אמרי בינה הלכות (פד"ה"ב סימן ח') כתב: שלפי זה אף בדיעבד לא יצא מדבעין קרא לכך, א"כ קשה מאי שנא מפדיון הבן. ולעני"ד נראה לתרץ: ע"פ מה שכתב בצפנת פנח הלכות שקלים דלכך לא יתן בפעמים רבות ויצטרפו לשיעור מחצית השקל, ע"פ מה דאמרינן בגמרא בגזל הגר דהחזירו לחצאין לא יצא משום דאשם קרוי רחמנא, הכי נמי בשקלים אי אפשר לחצאין.

לרגל הפלחפה והעצב הביטחוני החצור הפוקד את ארצנו

אנו עקיינים בבית הפדרש ישפרות תפילה ולימוד תורה ופעילות תורנית רבה בקריאת תהילים לימוד שינויות והתחזקות כללית לפען הצלחת הפערכה ולפען שובם של אחינו החיילים והשבויים והנעדרים. אנו זקוקים בדחיפות לכיבוד, עוצרים חד פעמיים, סכו"ם, כוסות, צלחות, קפה, תה, סוכר, נס קפה פגורען, פטל, עוגיות, כיבוד קל, מיני עתיקה לפען הלוטדים.

לפרטים הרב שמעון: 058-7700681 הרב יוסף: 052-8144488 ניתן לתרום גם בביט למספר: 052-8144488

3. בקרוב כשיבנה המקדש האם יהיה אפשר להעביר מחצית השקל בהעברה בנקאית או בסליקת אשראי? הוכח מפרשת השבוע!

זמן, תוך מסירת פרטי כרטיס האשראי שלו, ממש כפי שהציבור נוהג כיום ברכישת מוצרים, תשלום חובות לגופים ציבוריים ופרטיים, ושאר מיני תשלומים?

נאמר בגמרא במסכת שקלים (דף ה ע"א): ישנו תיאור מדויק לאופן שבו היו גובים גזברי המקדש את כספי מחצית השקל מעם ישראל מדי שנה בשנה: בתאריך ט"ו באדר היו מגיעים שולחנים (חלפני כספים) לכל מקום ומקום בארץ ומעמידים במקום היישוב שולחן וקופה (שופר) מיוחדת לצורך גביית כספי מחצית השקל מאנשי המקום. אם במקום מסוים היו נאספים הרבה מטבעות שמשקלם רב, היו השולחנים מחליפים מטבעות אלו במטבעות זהב, כדי להפחית ממשקל המשא היוצא לירושלים. את הכסף היו שולחים למקדש על גבי חמורים או סוסים. לפעמים הכסף לא היה מגיע ליעדו לאחר שאבד או נשדד. כאשר הכסף היה מגיע למקדש, היו מאחסנים אותו בלשכה מיוחדת המכונה בפי הרמב"ם 'לשכת השקלים', ושלוש פעמים בשנה היה אחד מגזברי המקדש מפריש מכספים אלו סכום כסף לצורך רכישת קרבנות ציבור, ועוד. פעולה זו נקראת 'תרומת הלשכה'. תרומה זו (יתרומת הלשכה) הייתה נעשית שלוש פעמים

ביותר מאצבע אחת). אם כן לפי דעת החת"ס, נמצא שכל שנערך מפקד מדויק, אין שום היתר למנות בני ישראל – גם בדרך עקיפה.

יתרה-מו, כותב החת"ס שגם במפקד שאינו מדויק, הרי שאין היתר למנות את העם אלא על-ידי מתן חצי שקל, שמשמש כ"כופר". חפצים אחרים אינם תקפים לעריכת המפקד. בדרכו זו מפרש החת"ס את

קעת נבוא להלכה בנוגע לעריכת מפקד אוכלוסין בימינו.

לפי הגישה הראשונה של הרמב"ן, הרי שאין איסור בעריכת מפקד, בתנאי שמחשיבים מסירת טפסי המפקד כמניין עדיף. נראה שכך יהיה הדין כאשר מדובר במפקד ממוחשב, כיון שאין המניין נעשה על-ידי גורם אנושי. אולם, לפי גישתו השנייה של הרמב"ן, כמו שפירש בפרשתנו, אזי היתר המפקד יהיה תלוי בעריכתו "לצורך". האם מפקד אוכלוסין כיום נחשב "לצורך"?

הרב יחיאל יעקב ויינברג זצ"ל כתב בספרו שו"ת שרידי אש (ח"ב, סימן קמ): שצרכי כלכליים (תכנון כלכלי) ומדיניים (כגון ביטחון המדינה) נחשבים כ"צורך" לעניין היתר עריכת המפקד. בנוסף לכך, דעתו שספירת שמות נחשב מניין עקיף, ולכן מותר לערוך מפקד אוכלוסין – אפילו בארץ ישראל (וכן גם דעת שו"ת משפטי עוזיאל, חושן משפט, כללים סימן ב, תורה שלמה, חלק כא, 168).

מרן הסטייפלר זצוק"ל מובא ב"קריינא דאגרתא" (ח"א תשובה רמ"ד) נדרש להשיב על שאלה האם מותר לענות על שאלון של מפקד האוכלוסין שבו מונים וסופרים את כול תושבי מדינת ישראל ובני משפחותיהם. האם זה נחשב כמניין על ידי דבר אחר, או אולי יש בזה משום איסור מנין בני ישראל?

והעלה שם בתחילת דבריו, צד להיתר שאולי תקנתם היא לקללתם, שהרי במפקד האוכלוסין הרי מונים בחשבון היהודים גם בני תערובות מניין שלא בפניהם

אולם, מצאנו בספר פאת השולחן (ס' היובל, מוסד הרב קוק ת"ש) שחידש שאין איסור במניין אנשים שלא בפני המנויים, וכל האיסור הוא רק בפניהם.

כראיה לכך הביא את דברי המשנה במסכת שבת שהתירה מניין אורחים לשבת: "מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב" (שבת קמח, ב). וביאר שהיתר מניין אורחים הוא משום שמונה את האורחים לפני הגעתם, וכיון שמונה אותם שלא בפניהם אין בכך איסור מניין בני ישראל. טעם נוסף להיתר הוא תוודך אי-דיוק המובנה בכל מפקד אוכלוסין.

"ונתנו איש כופר נפשו ... העשיר לא ירבה והדל לא ימעט" (ל יב).

הנה הרמב"ם בהלכות שקלים (פ"א ה"א) כתב מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב... ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת.

המנחת חינוך (מצוה ק"ה) מעיר שהכסף משנה לא ציין היכן נמצא מקור דבריו של הרמב"ם דלא יוצא אם נתן בתשלומים ומניחו בצ"ע.

המהרי"ט אלגאזי הלכות בכורות (פרק ח') הקשה על דברי הרמב"ם מאי שנא מפדיון הבן דמחוייב לתת חמש סלעים, ומבואר בגמרא במסכת בכורות (דף נ"א) דאפילו בזה אחר זה יצא, ומדוע במחצית השקל צריך לתת בפעם אחת.

ומתוך המהרי"ט אלגאזי: דלכתחילה דוקא קאמר, שיתן מחצית השקל בבת אחת למצווה מן המובחר, אבל בדיעבד אפשר שיצא בנתינתו לחצאין, אם כן יוצא נפקא מינא לעניין דינא דבפדיון נמי היינו דוקא בדיעבד כלשון הברייתא אבל לכתחילה צריך ליתן בבת אחת.

"זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש"

בקרוב נזכה כולנו למהרה ייבנה המקדש, וישראל ישוּבו לקיים פעם בשנה את מצוות מחצית השקל, שבה נותנים הם כסף למקדש לצורך מימון העבודה המתנהלת בו. כידוע, הכסף בימי קדם היה עשוי ממתכות יקרות, ולמקדש נתנו ישראל חצי שקל כסף העשוי ממתכת הכסף. בימינו, הכסף אינו עשוי ממתכות יקרות כבימי קדם, אלא ממתכות זולות או משטרות נייר, ורובו הינו בכלל כסף וירטואלי המצוי אך ורק במחשבי הבנקים ושאר המוסדות הפיננסיים. בשנים שעברו בגיליונות הקודמים ביקשנו להוכיח שאת מצוות מחצית השקל יש לקיים דווקא בכסף שניתן להוצאה באותו זמן, והינו עובר לסוחר, ובימינו, כשכסף העשוי ממתכות יקרות אינו ניתן להוצאה ואינו עובר לסוחר – הוא פסול למצוות מחצית השקל. למקדש יצטרפו ישראל לתת רק את הכסף הנוהג בימינו, מאחר שהוא זה שניתן להוצאה, ויהלך חוקי.

ועתה נדון: האם יהיה מותר לשלם את מס מחצית השקל למקדש באמצעות העברה בנקאית במחשב, כך שאדם מישראל יוכל להיכנס לאתר האינטרנט של המקדש ולשלם את שווי מחצית השקל, כפי שייקבע באותו

כבר לקבל את כל כספי מחצית השקל, או רובם, מכל ישראל. לדברים אלו יש להוסיף שהשימוש במערכת האינטרנט לצורך העברת כספים למקדש יכול להועיל לא רק במקרה של גביית מס מחצית השקל אלא גם באיסוף כספים נוספים, כגון כספי תרומות לסוגיהם השונים. זאת ועוד, השימוש בדרך זו – יש בו כדי להבטיח את הגדלת כמות הכספים שייתרמו למקדש, מאחר שהדרך לתרום פשוטה ונוחה, ולכן שימושית יותר.

מחצית השקל מתקדשת כשנמסרת לשולחני

כשהכסף בביתו של הנותן – ההפרשה וההבדלה מקדשות אותו, ואם מישהו ישתמש בכסף לקניית דבר אחר – הוא מועל בכסף! הסיבה לכך היא: בהפרשת הכסף האדם מעביר את הכסף לבעלות ההקדש. ממילא כסף זה מתקדש, ככל דבר שבבעלות ההקדש. וכן פסק הרמב"ם בהלכות מעילה (פ"ו ה"ג): 'המפריש שקלו והוציאו בשאר צרכיו, בין הוא בין חברו - מעל...'. המראוי לציון שלא כל העברת כסף למקדש יוצרת פעולת הקדשה באופן אוטומטי. מי שתורם כסף ללשכת חשאי, כדי שעניים יוכלו לקחת משם כסף כדי צורכם – לא רק שלא מקדיש את הכסף אלא אדרבה! כסף זה אסור לו להיות מוקדש, שכן מטרתו היא לצאת לחולין. והרי אסור להוציא כספי הקדש לחולין! נמצא ששאלת הקדשתו או אי הקדשתו של כסף המגיע למקדש תלויה ביעודו של הכסף. כספי מחצית השקל שייכים לסוג הכספים שמתקדשים עקב ייעודם, ולכן ברגע העברתם לבעלות ההקדש, (מרגע מסירתם לשולחנים) – כספים אלו מתקדשים מיד.

הקדש חל רק על חפץ פיזי?

'תרומת הלשכה' היא שכסף זה קדוש, ואי אפשר לחללו אלא על חפץ ממשי בלבד. לפיכך בתחילה לא ניתן לחללו על עבודת השומרים או הקוצרים, ורק כשעומד בפנינו קרבן עומר או שתי לחם ממשיים - ניתן לחלל עליהם את הכסף, וכך להעביר את קדושתו למנחות, ולהפכו בכך לכסף חולין. לאור מקורות אלו (ואחרים) מתברר שקיום מצוות מחצית השקל לא יכול להיעשות באמצעות תשלום והעברה בנקאית, שכן העברה שכוון אליה העברה של כסף ממשי, וממילא כסף זה לא יכול להתקדש למצוותו כפי שאמור להיות.

והנה הגמרא במסכת ביצה (דף ט"ז ע"ב) שואלת: והאידנא דידיעין בקיבועא דירחא וקא עבדין תרי יומא? מתרצת הגמרא משום זמנים דגזרו מלכות גזירה, ואתי לקלוקלה. ונראה שבאמצעות העברה בנקאית אין מקום לחשוש, כי בית הדין לא ייתן לבטא בבל את חצאי השקלים עד שתתקבל הידיעה שבירושלים קבלו את הכסף חצאי השקלים להקדש, שהרי הגמרא שאלה למה לא קונים בחצאי השקלים מרגילות, ואת המרגילות נחלל על חצאי השקלים מהכסף של המרגילות, רואים מכאן שלא צריך לתת לגזבר את חצי השקל שתרם התורם לגזבר. ואם כן יש לשאול הלכתא למשיחא, האם אפשר יהיה לתרום הכסף בהעברה בנקאית?

רבי משה פיינשטיין זצ"ל כתב בספרו אגרות משה (י"ד ח"א סימן קצ): ...ולולא דמסתפינא הייתי אומר דודאי צריך ליתן שקלים דווקא במטבע גם מדאורייתא ועיין בשירי קרבן בירושלמי שם (ריש פרק ב) דסובר כן, וילפינן מזה יתנו... ולכן הייתי אומר דאף דצריך ליתן השקלים דווקא בכסף, מכל מקום לאחר שהקדיש שקלו ורוצה לשלחו למקדש יכול לחלל מן הדין אף בשווה כסף דאז הוא ככל הקדש שנפדה גם בשווה כסף. ואף שעדין ברשות הבעלים הוא שאם יאבד קודם שייתרם יתחייבו באחריות מ"מ מאחר שהקדישו יצא כבר ידי מצות נתינת השקל. והאחריות שעליו אינו משום שלא קיים המצווה כל זמן שלא בא למקדש דאם כן איך היה יוצא כשנאבד בדרך אחר שנתרמה התרומה דאף שלא פשע בזה שנאבד מכל מקום הרי לא בא למקדש ולא קיים המצווה, וגם איך שיהי לחוש שמא יוזלו, הא כיון שלא קיימו המצווה יהיו מחויבים להשלים מה שיוזל. אלא ודאי שיצא בהמצווה תיכף בהפרשה... ולכן כיון שיצא חיוב המצווה תיכף כשהקדיש השקל הוא ככל הקדש שיכול לפדותו בכל דבר מן הדין לבד מקרקעות ועבדים ושטרות, רק מתקנת חכמים שמא יוזלו יכול לצרפם דווקא למטבעות זהב, אף שגם כן לגבי כספא אפשר שיוזלו מאחר דכספא טבעא, משום דלא שכיח בהו יוקרא וזולא כ"כ. וזהו מה דהוצרך הירושלמי לומר הטעם למה אין מצרפים למרגלית משום שמא תוזל... עכ"ל.

הרי לפנינו שאת מחצית השקל עצמו חייב להפריש דווקא בכסף ממש, ואחר כך יכול לחלל את הכסף על שווה כסף מחוץ מעבדים שטרות וקרקעות, וממילא בענייננו פשוט שאי אפשר להעביר את הכסף בהעברה בנקאית: כי צריך להפריש כסף ממש, ואף אי אפשר לחלל את השקל על הכסף שמונח בבנק, כי אין זה כסף ממש, ואין זה גופו ממון ולא עדיף משטרות, ואם כן יש להביא כסף ממש או שווה כסף שחולל עליו. ובר מן דין יש לדעת שלא משנים מתקנת חכמים, ולא משנים את צורת הגביה ממה שתיקנו חז"ל על פי רוח קדשם.

פתרון יצירתי - שני שלבים בקיום המצווה

כל אדם מישראל שירצה ויכול לקנות מביתו באמצעות האינטרנט את סכום הכסף המדויק שצריך לשלם למצוות מחצית השקל, והוא יקנה בהעברה הבנקאית סכום כסף מסוים מהכסף הפיזי שנמצא במקדש. לדוגמה: אם למצוות מחצית השקל ייקבע סכום של מאה ש"ח, אזי כל אחד ירכוש באמצעות העברה כספית באינטרנט שטר ממשי מסוים של מאה ש"ח הנמצא במקדש, ולאחר מכן, ורק לאחר רכישה זו, הוא יקדיש למצוות מחצית השקל את הכסף הממשי שנמצא במקדש וששייך לו!

בשנה, כדי לאפשר לכל יהודי להיות שותף במימון העבודה במקדש, לאחר שחלק מהכספים היו מגיעים באיחור למקדש, כיוון שמגיעים ממקומות רחוקים, ואף מחוץ לארץ.

למותר לציין שכיום, עם התפתחות מערכת התשלומים הממוחשבת, תשלום מס מחצית השקל דרך האינטרנט – יש בו כדי לחסוך את עלות שכרם של השולחנים ואת עלות שינוע הכסף ואבטחתו. כמו כן, בדרך זו העברת הכסף למקדש היא מיידית, ומיד בראש חודש ניסן המקדש יכול

נאמר במשנה (שקלים פ"ב מ"א): ... בני העיר ששלחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו אם נתרמה התרומה נשבעין [השולחנים] לגזברים ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין תחתיהן...

ואם כן נמצא ששולחנים שכספם אבד או נשדד נשבעים בכל מקרה שלא פשעו, ושידם לא הייתה במעל, וכל השאלה היא למי הם נשבעים: לבני העיר או לגזברי המקדש? אלא שהמשנה במסכת שבוועה (מב ע"ב) מונה רשימת דברים שאין נשבעים עליהם, ובין הדברים כלול ההקדש! מקשה על כך הירושלמי: כיצד חייבים השולחנים להישבע אם כסף ההקדש שמעבירים למקדש נגנב או נשדד? מתרצת הגמרא (שקלים פ"ב ה"א): אכן מדין תורה השולחני פטור מלהישבע, אך חכמים חייבו במקרה זה 'שבוועת תקנה', כדי שלא יזלזלו השולחנים בשמירת הכסף שגבו. מקושיה זו מוכח שכבר בעת נתינת הכסף לשולחני הכסף מתקדש, וכן כתב היעונג יו"ט.

בתוספתא במסכת מעילה (פ"א הכ"ו) נאמר: המפריש שקלו והוציא [לדבר אחר] הרי זה מעל, המפריש שקלו לחברו הרי זה מעל... אם כן נמצא שכבר בזמן הפרשת השקל למצוות מחצית השקל, אפילו עוד לפני נתינתו לגזבר,

העובדה שבעת נתינת מחצית השקל לשולחני הכסף מתקדש נוגעת לשאלה שאנו עוסקים בה, שכן בדברי חז"ל מבואר בכמה מקומות שהקדש יכול לחלל רק על חפץ פיזי. אם כן, לא יהיה ניתן לשלם לכאורה את תשלום מחצית השקל באמצעות העברה בנקאית או בכרטיס אשראי, שהרי העברה זו איננה העברה של חפץ פיזי, וכסף זה לא יוכל להתקדש בעת העברתו! להלן כמה מקורות מהם עולה שהקדש יכול לחלל רק על חפץ פיזי ממש.

נאמר במשנה (שקלים פ"ד מ"ד): המקדיש נכסיו והיו בהם דברים ראויים לקרבנות הציבור יינתנו לאומנים בשכרם דברי רבי עקיבא. אמר לו בן עזאי אינה היא המידה אלא מפרישין מהם שכר האומנים ומחללין אותן על מעות האומנים ונותנים אותם לאומנים בשכרן וחוזרין ולוקחים אותה מתרומה חדשה...

בגמרא ובקרבן העדה (תקלין חדתין, על אתר) מבואר שסתם הקדשה היא הקדשה לבדק הבית, וכיוון שהנכסים שהוקדשו לבדק הבית ראויים למובח – יש צורך לחללם ולאחר מכן להקדישם שוב בקדושת 'קודשי מזבח', דבר הניתן להיעשות עם קנייתם מחדש תמורת כסף הבא מיתרומת הלשכה.

רבי עקיבא סובר שחילול הנכסים נעשה כאשר משלמים לגזברי בדק הבית בנכסים אלו, וברגע התשלום קדושת הנכסים מתחללת חלף עבודת הגזברים. בן עזאי חולק על רבי עקיבא, ולדעתו אי אפשר לחלל את קדושת בדק הבית על עבודת גזברי בדק הבית, והקדושה הזו יכולה להתחלל רק על חפץ ממשי. וכן פסק הרמב"ם בהלכות מעילה (פ"ח ה"ג): אין מחללין את ההקדש על המלאכה אלא על המעות, כיצד: אומן עשה מלאכה בהקדש במנה אין נותנין לו בהמת הקדש או טלית הקדש בשכרו עד שמחללין אותו על המעות ואחר שיעשו חולין נותנין אותו לאומן בשכרו אם רצו, וחוזרין ולוקחין ממנו בהמה מתרומת הלשכה.

מפרישי המשנה (שם) מבארים שגם רבי עקיבא סובר שקדושה יכולה להתחלל רק על חפץ ממשי, אך לדעתו עבודתם של העוסקים במלאכת בניין המקדש היא מקרה יוצא דופן שגם עליו קדושה יכולה להתחלל. את זה לומד רבי עקיבא מהפסוק: 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', בדרשו את המילים 'ועשו לי מקדש' שגם העשייה היא קודש, וממילא ניתן לחלל כל קדושה על עשייה שכזו, של בניין המקדש. אך כאמור מקרה שכזה הוא יוצא מהכלל, ואין הוא סותר את הכלל: קדושה יכולה להתחלל רק על חפץ פיזי.

דוגמה נוספת להלכה שקדושה ניתן לחלל רק על חפץ ממשי מצינו בעוד משנה בשקלים (פ"ד מ"א): 'שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה'. הגמרא מתקשה: כיצד היה נעשה התשלום? הרי כספי תרומת הלשכה הם הקדש, ולא ניתן להוציאם סתם כך לחולין! מתרצת הגמרא: את התשלום לשומרים ולקוצרים היה הגזבר משלם מכספי חולין שלוקח בהלוואה משולחני, וכשקרבן העומר או שתי הלחם היו מוכנים, היו מביאים כסף מיתרומת הלשכה ומחללים אותו על המנחות, ואז הקדושה שבכסף עוברת למנחות ומקדשת אותו, והכסף עצמו נהיה חולין. את החוב שחייב הגזבר לשולחני הוא מחזיר מכסף 'תרומת הלשכה' לאחר שהתחלל.

גם במקרה זה כתבו האבני מילואים (סימן כח אות ז) וכן בשקלי יוסף (פ"ד ה"א): שהסיבה שלכתחילה אי אפשר לשלם לשומרים מכספי

ואולי לעני"ד ניתן להציע הצעה מעשית לגביית מס מחצית השקל באמצעות הטכנולוגיה העכשווית של מחשבים כרטיסי אשראי ואינטרנט, שיש בה כדי לפתור את הבעיה ההלכתית שהבאנו: בית המקדש ייקח הלוואה של כסף חולין מהבנק (השולחני המודרני), וכסף זה יהיה כסף פיזי – שטרות כסף שיועברו ויונחו ב'לשכת השקלים' במקדש. סכום ההלוואה יהיה הסכום המשוער שאמור להתקבל מכל ישראל בקיום המצווה, לדוגמה: מיליארד שקל. לאחר מכן, כשיגיע רגע קיום המצווה,

ואולם למרות הוּכחותיו יש לעיין בדבריו של נתיבות המשפט. שהרי נראה פשוט שהרמב"ם ושאר הפוסקים שכתבו שכסף שאינו ברשותו נקנה רק אגב קרקע, התייחסו לשלילת דרכי הקניין האחרות שהיינו יכולים לחשוב שניתן לקנות בהן את הכסף, כגון בכסף, שטר וחזקה, כפי שכתב הרמב"ם עצמו בהלכה זו. אך ודאי שלא התכוונו לשלול גם את קניין הסיטומתא, שהוא קניין יוצא דופן, השונה מדרכי הקניין הרגילות, כך שלכלל שאמר הרמב"ם (כסף נקנה אגב קרקע) יכול להיות בהחלט לשיטתו גם יוצא מן הכלל – קניין סיטומתא.

ועוד, הר"ן (שם) אמנם כותב במפורש שמטבע דומה לאותיות (שטר), וכמו ששטר אינו ממון כך גם מטבע אינו ממון – אך זה דווקא בקניין חליפין, כשדעתו של מקבל הכסף על צורת המטבע, וכיוון שצורה זו תיבטל הרי שהכסף אינו ככסף. מאידך גיסא הוא מוסיף וכותב שמעות כן קונות בתורת דמים, וזה אומר שחוץ מקניין חליפין, לכל שאר הקניינים המעות כן נחשבות ככסף, וכך הוא גם באשר לקניין סיטומתא – שהמוכר והקונה רואים בקניין זה את המעות ככסף ולא כחפץ, כמו בקניין חליפין. לפיכך נראה פשוט, ובניגוד לדברי 'נתיבות המשפט', שלא רק שלא ניתן להביא ראיה מהר"ן לכך שכסף לא נקנה בסיטומתא, אלא אדרבה: הר"ן אומר במפורש שלכסף יש תורת דמים: וממילא הוא קונה ונקנה בסיטומתא.

ועוד דהרי נתיבות המשפט עצמו כותב שסיטומתא לא קונה מעות כיוון שאינו מנהג ברור גם במטבע. מכאן פשוט שאם כן יש מנהג ברור לקנות כסף באמצעות קניין סיטומתא – גם הוא יודה שקניין זה יועיל! ולכן כיום, עם התפתחות הטכנולוגיה כאשר העולם נוהג יום יום לקנות כסף באמצעות האינטרנט, כגון ברכישות של מטי"ח, מטבעות וירטואליים וכו' – אין ספק שגם כסף פיזי הנמצא במקדש יכול להיקנות בקניין סיטומתא באמצעות העברה בנקאית.

ונראה שבאר היטב (שם ס"ק יג) והסמ"ע (ח"ו"מ סימן רג ס"ט ס"ק טז) שכתבו שניתן לקנות כסף באמצעות קניין סיטומתא, כתבו זאת בהתייחסם לדברי מרן השלחן ערוך (ח"ו"מ סי' רג סעי' ט) שכתב: 'המטבע אין דרך שיזכה בו מעתה מי שאינו ברשותו אלא על גב קרקע... הם מעירים על דברים אלו שמרן השלחן ערוך דקדק לכתוב 'שיזכה בו', – כלומר שדיבר על הקניית מתנה, שבה ורק בה יש צורך להקנות כסף אגב קרקע, אך בדרך של מקח וממכר ניתן לקנות כסף באמצעות סיטומתא בלבד, ולא צריך לבצע את הקניין אגב קרקע.

נמצא, אפוא, שאין מי שיחלוק על כך שיהיה ניתן לרכוש כסף פיזי הנמצא במקדש באמצעות העברה בנקאית גם שלא אגב קרקע, כדן כל רכישת מיטלטלין דרך האינטרנט.

הקדשת חפץ הנמצא רחוק מבעליו בדיבור

בגמרא במסכת קידושין (דף כח ע"ב) מבואר שניתן להקדיש כל דבר דיבור גם אם הוא נמצא בסוף העולם, וזה לשון הגמרא: כיצד אמירתו לגובה כמסירתו להדיש? האומר שור זה עולה, בית זה הקדש, אפי' בסוף העולם – קנה, בהדיש לא קנה עד שימטע ויחזיק.

הרמב"ם בהלכות מכירה פוסק (פ"ח הע"א) שיאמירה לגובה כמסירה להדיש, ובהלכות מעילה (פ"ח ה"ח) כתב: ...בוא וראה כמה החמירה תורה במעילה, ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד נתקדשו וכל הנוהג בהן מנהג חול מעל בה'... נמצא שדווקא הקדש יכול להיקנות או להיות מוקנה מרחוק, באמצעות דיבור, והוא אינו צריך הגבהה או מסירה בדרך הקניין בענייני החולין. כך הוא גם בעניינינו, שאמירתו של מי שרכש כסף פיזי במקדש מספיקה כדי להקנות אותו, ולא צריך מסירה פיזית או הגבהה על ידי אחד מגזברי המקדש.

שכח לומר שמקדשו למצוות מחצית השקל

סי' תצה) והרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות (פ"ד הי"ב) אם כי יש מי שהסביר שכוונתו לומר שהחובה היא רק להקדישו אך אין הקדושה חלה עליו.

ואם כן נמצא שהקדש חל אפילו במחשבה, שכיוון שגמר בלבו על דבר מסוים שהוא קדוש, אף שלא אמר בפיו, הרי זה קדוש! היכולת להפריש ולקדש במחשבה מוזכרת גם בהלכות תרומה (גיטין ל"ע"ב): תניא, אבא אלעזר בן גמלא אומר: ונחשב לכם תרומתכם – בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר, כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה, כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה...

וכתב רש"י בגמרא במסכת גיטין (שם ד"ה ובמחשבה): נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה ואף על פי שלא הפריש ותרוייהו נפקי מונחשב והאי דילף תרומת מעשר מתרומה גדולה לעניין אומד הוא דליף. ואם כן נמצא שעצם מחשבתו של העולם לבד מספיקה כבר להקדיש פירות לתרומה אע"פ שלא הפריש מהפירות בפועל, והוא רק מסתכל בעיניו על מה שרוצה להפריש ומתכוון לתרום זאת! ממקורות אלו מתברר שגם אם רוכש הכסף שחל להוציא ממורשות בפיו שמקדשו למצוות מחצית השקל, הרי שהכסף מתקדש למצוותו לאחר שמעשה קניין הכסף מגלה את אשר בלבו של האדם, ומחשבתו זו פועלת להקדשת הכסף, כפי שהדבר נוהג בשאר דיני קודשים.

ועתה נבוא לפרוס מפה על כל דברינו

באמצעות העברה בנקאית, כשרכישתו נעשית מדין קניין סיטומתא, ורק לאחר מכן להקדישו למצוות מחצית השקל, שכן על פי ההלכה אפשר להקדיש כסף שנמצא ברשות האדם גם אם אינו תחת ידו של הבעלים באותו רגע, וכאמור, כסף זה הינו כסף פיזי שקדושה יכולה לחול עליו.

חשוב להדגיש שברגע הרכישה של שטר הכסף, הרכישה מכוונת לשטר מסוים, כלומר הרוכש רואה על צג המחשב את מספר השטר, כפי שהונפק לו ע"י בנק ישראל. בדרך זו, הבעיה שהצגנו לעיל אינה קיימת, שכן בהעברה הבנקאית, בעת רכישת השטר הממשי, אין עדיין קיום של מצוות מחצית השקל, ורכישה זו אפשרית מבחינה הלכתית, כדן כל 'קניין הסיטומתא' – דרך קניין המקובלת על הסוחרים ונוהגת באופן תדיר בחיי המסחר בארץ ובעולם. ועיין בדבריו של הרב יחיאל וסרמן 'ביצוע קניין באינטרנט' מובא בספר תחומין (חלק יח עמוד 248-251) וכן באמרו של הרב שלמה דיקובסקי 'האינטרנט בהלכה' מובא בספר תחומין (חלק כב עמוד 325-333).

לאחר מכן, בעת קיום המצווה, האדם מקדיש ונותן למקדש שטר כסף ממשי השייך לו ונמצא כבר ב'לשכת השקלים', שטר שיכול להתקדש למצוותו. דבר נוסף: את ההלוואה שלקח יחזיר המקדש לבנק מהכסף שהפקידו הציבור בחשבונם בעת רכישת הכסף הפיזי ש'לשכת השקלים'. כסף זה הינו חולין ואין בעיה לתתו בחזרה לבנק לצורך פירעון ההלוואה. ועתה נברר עוד כמה נקודות הלכתיות שיש לברר כתוצאה מפתרון זה:

קניין סיטומתא קונה כסף במקום שיש מנהג ברור: רכישת הכסף הפיזי במקדש נעשית דרך העברה כספית בבית או תשלום בכרטיס אשראי או דרך האינטרנט, ובדרך של קניין סיטומתא. לדעת הסמ"ע (ח"ו"מ סימן רג סעיף ט ס"ק טז) וכן הבאר היטב (שם ס"ק יג), וכן דעת שו"ת חכם צבי (סימן טז) שסוברים שניתן לקנות באמצעות סיטומתא כסף, בדרך של מקח וממכר, וקניין זה אף מועיל מדין תורה. וכן כתבו שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן שיד) וכן בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן תקג).

ואולם נתיבות המשפט (ח"ו"מ ביאורים סי' רא) חולק על כך ולדעתו קניין סיטומתא לא מועיל לקנות כסף, וז"ל נתיבות המשפט: נראה לי, דבמטבע כיון שכתבו הרמב"ם (פ"ו ממכירה ה"ז) וכל הפוסקים (עיין סימן ר"ז סעיף ב') שאין שום דרך שיזכה במטבע כי אם אגב קרקע, משמע דסיטומתא לא מנהיג במטבע. ועוד, דהא הר"ן (בחידישו ב"מ מ"ה ע"ב) כתב, הובא בב"י סימן קצ"ה (סעיף י'), דצורת מטבע דמי לאותיות דאין לו קנין. ולא מצינו באותיות קנין סיטומתא, אפילו במקום מסירה (ו)בעיני דוקא כתיבה ומסירה ממש (לעיל סימן ס"ו סעיף א'). ומכ"ש במקום שאין מנהג ברור על המטבע בוודאי שאין ללמוד מהמנהג שנוהגין לקנות במטלטלין ולומר מן הסתם שיועיל מנהג זה גם במטבע, הא ודאי ליתא, כיון שאינו מנהג ברור גם במטבע, דהא אפילו בקרקע כתב הש"ך (שם) דבעינין שיהא מנהג זה בקרקע להדיא.

נאמר בגמרא במסכת בבא קמא (דף סח ע"ב): 'איש כי יקדיש את ביתו קדש אמר רחמנא, מה ביתו שלו, אף כל שלו'. מכאן שאדם יכול להקדיש רק דבר שנמצא ברשותו. כאן יש לשאול: האם הכסף שרכש ונמצא במקדש נקרא ברשותו של האדם כך שהוא יכול להקדישו?

הרמב"ם בהלכות ערכין (פ"ו הכ"ב) פוסק: אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו, כיצד? היה לו פיקדון ביד אחר וכפר בו זה שהוא אצלו אין הבעלים יכולין להקדישו, אבל אם לא כפר בו הרי הוא ברשות בעליו בכל מקום שהוא. ואם כך נמצא שכסף שאינו ביד האדם אך הוא יכול לקבלו בכל רגע נתון – הרי הוא שלו והוא יכול להקדישו. בית המקדש (הגזברים העובדים בו) כמובן אינו כופר בעובדה שמי שרכש כסף שנמצא ב'לשכת השקלים' שייך לו, ויכול להוציאו משם אם ירצה, כך שלבעליו אין שום בעיה להקדיש כסף זה. שאלה נוספת שיש לברר היא: את הכסף מקדיש בעליו בדיבור בלבד, האם ניתן להקדיש כך כסף למצוות מחצית השקל?

עוד יש לברר מה הדין במקרה שבו רוכש הכסף הפיזי שחל להקדישו בפיו לאחר הרכישה: האם הכסף יתקדש מאליו, או שהוא חולין עד אשר בעליו יקדישו בפיו?

הגמרא במסכת שבעות (דף כו ע"ב) אומרת: מיתבי, מוצא שפתיך תשמור ועשית – אין לי אלא שהוציא בשפתי, גמר בלבו מנין? ת"ל: כל נדיב לב...

רש"י (שם ד"ה תרומה וקודשים) ותוספות בגמרא במסכת חגיגה (דף י ע"א ד"ה לאפוקי) כתבו שדין זה מתייחס גם לתרומת מלאכת המשכן האמורה בפסוק, כלומר לקודשי בדין הבית, וגם לקודשי מזבח, וכדברי הפוסק בדברי הימים ב (כט, לא): 'ויכל נדיב לב עולות'. נמצא שכל סוגי ההקדש חלים גם במחשבה בלבד.

המאירי בגמרא במסכת חגיגה (דף י ע"א) כתב: שמחשבה בלבד לא יכולה להחיל קדושה על גוף הדבר שהקדיש, וכל מה שמחשבה יכולה לעשות הוא יצירת חיוב על האדם להביא את הדבר להקדש, כפי שחשב. אולם לדעת רוב הראשונים, מחשבת הקדש כן מחילה קדושה על גוף הדבר שחשב עליו, וכדברי הגמרא במסכת קידושין (דף כח ע"ב) כאמור לעיל, שאם חשב בלבו שור זה עולה, בית זה קרבן – אומר בו אמירתו לגובה כמסירתו להדיש. כדברי רש"י בגמרא במסכת קידושין (דף כח ע"ב) ותוספות בגמרא במסכת גיטין (דף לא ע"א) והמרדכי בגמרא במסכת קידושין (פ"א

מאחר שבזמן קיומה של מצוות מחצית השקל, הכסף הניתן למקדש – מתקדש, וקדושה יכולה לחול רק על חפץ פיזי – אזי לא ניתן לקיים את מצוות מחצית השקל באמצעות העברה בנקאית של כסום המצווה למקדש. מאידך גיסא, ניתן בהחלט לרכוש כסף פיזי שנמצא במקדש

4. האם אהרן הכהן היה מספר את זקנו לגמרי או היה משאיר קצת שערות? הוכח מפרשת השבוע!

י"ואת אהרון ואת בניו תמשח וקדשת אותם לכהן ליי' (ל ל)

בזקן שלו, ולכן יסתרתו הטיפות של השמן בעיקר הזקן שאין נראין מחוצה לו, ולא יגע בהם המגלח לא בגופו ולא במלבושיו. ובאמת שבזוהר עצמו (זוהר חדש פרשת תרומה אות כג) מובא שאהרן סיפר את זקנו, וז"ל: "שתי טיפות מרגליות יהבית ליה, וכד אעביר מורה על דקנייה, דהיינו כד מסתפר, כמדי"א ומורה לא יעלה על ראשו", ע"כ. ובשו"ת שמש צדקה (לרבי שמשון מורפורגו זצ"ל יו"ד סי' סא בסוף התשובה) כתב שבאמת אהרן היה מסתפר את שערות זקנו, אבל לא היה מגלח את השערות לגמרי, משום הטעמים המובארים בזוהר ובכתבי האר"י, אלא היה מניח קצת שערות קרובות לבשר. הגר"ח מדיני זיע"א בעל השדי חמד (מערכת ג' כללים אות עה) מקשה על דברי הישמש וצדקה' ממה שמובא בספר באר שבע על מסכת כריתות (שם) בשם הרמ"ה (מובא בתוס' הרא"ש) שכשהיה מסתפר, הטיפות היו עולות ויושבות במקום הבשר שאין בו שער, משמע שזה לא כמו שהבין הישמש וצדקה', שהיה נשאר לו קצת משערות הזקן, אלא שבאמת היה מגלח את כל שעריו, והיו הטיפות נשארות על הבשר עצמו, ובאמת כך משמעות דברי הגמרא שעולות ויושבות בעיקר זקנו, שיעיקר"י הכוונה מקום צמיחת השערות.

5. מה הטעם שאהרן סיפר את זקנו?

הפירוש השני של רש"י שהכוונה מסתפר, מדוע כתוב 'מספר', אבל לפי מש"כ באמת מובן הלשון 'מספר' שהיה מספר את עצמו. וכתב שלפי טעם זה לא היה הכהן נוהג לספר את זקנו אלא בזמן בית ראשון, אבל בזמן בית שני שפסקו האורים והתומים, לא היה אכפת לו שיכוסה החושן ולא תתגלגל האותיות החקוקות עליו. ומצאתי בשפת אמת (פרשת צו תרמ"ז – תרמ"ח) שכתב שהנס הזה של שני טיפות היה לא רק באהרן הכהן, אלא בכל כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, וז"ל שם: נראה עוד דכמו דכתיב בשמן המשחה ייהיה לי ודרשו חז"ל שכולו קיים, כמו כן כל השמן שניתן על הכהן גדול היה מתקיים בנס תמיד, ושוב נזכרתי שכן הוא בגמרא במסכת כריתות שהיה בזקן אהרן טיפות מרגליות עולות ויורדות, ומזה ניתן לדורות לכל כהן גדול. והגם שנגנו שמן המשחה מ"מ ההארה שקיבל הכהן גדול נשאר לדורות שכן כתב יהיה זה לי לדורותיכם, ע"כ.

6. לאיזה דבר במלאכת המשכן השתמשו עם דם של חיה טמאה הגדלה בהודו?

(סימן לה) יש אומרים שהמושק הוא זיעת חיה, ונכון יותר שחיה ידועה היא שיש לה חטוטרט בצווארה ומתקבץ שם תחילה כעין דם ואח"כ חוזר ונעשה מושק, והר"ז הלוי היה אוסר לאכלו מפני חשש דם, והר"ר יונה ז"ל פירש דאפשר ליתן בו טעם להתיר ולומר דפירשא בעלמא הוא שאע"פ שמתחילה הוא היה דם לא חיישינן להכי, דבתר השתא אזלינן. ומתאימים הדברים למה שכתב הכסף משנה, וכמו שמוטר לגבי שמן המשחה, כמו כן מותר באכילה. וכדברי רבינו יונה שהביא הרא"ש כן פסק ה"י (או"ח סי' רט"ז סק"ב) והביאו הכהן הגדול מאחיו במשנה ברורה (שם סי' ז') שמוטר לתתו בקדירה להטעים בריחו את התבשיל. מדברי הראשונים כן נראה שהסברא להתיר היא שפנים חדשות באו לכאן, וכבר אינו נחשב דם חיה טמאה, אלא דבר חדש לגמרי, ומכח סברא זו יש שרצו להתיר את חומר הגילטין שעשוי מעצמות של חיות טמאות, שע"י תהליכים כימיים מסוימים משתנה הדבר לגמרי ונהפך לדבר אחר ופנים חדשות באו לכאן, ואולם ידועה דחייתו של הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל בתשובתו שצדפסה בשו"ת ציץ אליעזר (תחילת ח"ד) שהגילטין הוא אותו חומר שנמצא בחיה, והתהליך הכימי הוא רק להפריד את שאר החומרים שנמצאים בעצמות.

7. האם מותר לחלל שבת לחולה שיש בו סכנה ולתת לו בשבת תרופה ניסיונית שעדיין לא הוכחה כמרפאת?

דרך הטבע, וגם צריך שתהיה ע"י מומחה ידוע בדוק ומנוסה, אבל בדרך נסיה ותפילה לא הותר בשום אופן אפילו אם יהיה המתפלל צדיק כרבי חנינא בן דוסא, שלא ניתן לדחות שבת עבור זה אפילו בשבות דרבנן ומכל שכן באיסור דאורייתא". ובספר תבצלת השרון בפרשת קורח הביא משו"ת מהרש"ם (חלק ג' סימן כה) שגילה כי הרבי אלוי נשלחה הפיתקא היה מוהר"ש מבעלזא זצ"ל, וכשקיבל את הפתקא נתרעם על כך ואמר שעשוי מוטל עליו להתאמץ שאכן יתרפא החולה שלא ייגרם חילול שבת, והגר"ש קלוגר פסל את אותו דין שהתיר את שליחת המכתב מלדון כל ימיו. אחת הסיבות של רבי שלמה קלוגר שרפואה סגולית אסורה בשבת אפילו לחולה שיש בו סכנה שמוטר לחלל עליו את השבת, היא מדברי המשנה במסכת יומא (דף פג ע"א): "מי שאחזו בולמוס – מאכילין אותו אפילו דברים טמאים, עד שיאורו עיניו. מי שנשכו כלב שוטה – אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, ורבי מתיא בן חרש מתייר". האכלת מי שנשכו כלב שוטה (שהוא חולה שיש בו סכנה) מחצר הכבד שלו היא רפואה סגולית ולא טבעית. והלכה נפסקה כחכמים שאוסרים להאכיל את החולה בדבר איסור זה בכדי לנסות לרפואתו. מהו הטעם לכך, כותב הרמב"ם: "ואין הלכה כר' מתיא בן חרש שהתיר להאכיל את האדם ביום צום כפור יותרת כבד של כלב שוטה אם נשך, מפני שאינו מועיל אלא בדרך סגולה. וחכמים אומרים אין עוברין על מצוה אלא ברפוי בלבד שהוא דבר ברור שההיגיון והנסיון הפשוט מוכיבים אותו, אבל הרפוי בסגולות, לפי שענינם חלוש לא יחייבוו ההיגיון, וניסיונו רחוק, והיא טענה מן הטוען בה, וזה כלל גדול – דעהו!!". מבואר מדברי הרמב"ם, דלא רק רפואה סגולית אין מתיירין איסורי תורה מפניה, אלא כל רפואה שאינה א: מנוסה היטב. ב: הגיונית מבחינת הבנת

הגמרא במסכת כריתות (דף יב ע"א) דורשת את הפסוק שנאמר בספר תהילים (קלג ב) "כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן, זקן אהרן שירוד על פי מידותיו", שכמין שתי טיפות מרגליות משמן המשחה היו תלויות לאהרן בזקנו, וכשהוא מספר עולות ויושבות בעיקר זקנו. בבאור המילה 'מספר', כתב רש"י (ד"ה כשהוא מספר) כשהיה מדבר עם אחרים, ולכן עלו לעיקר זקנו כדי שלא יפלו לארץ כשמונע את פיו. (רבנו גרשום).

דברי הגמרא זו נמצאת גם במסכת כריתות (דף ה ע"ב) ושם מביא רש"י (ד"ה מספר) לישנא אחרינא ש'מספר' הכוונה מסתפר, שהיה מספר את שערותיו במספריים.

רבנו יוסף חיים זיע"א בספרו בן יהודע (שם ד"ה מספר) הקשה על הפירוש שאהרן היה מספר את זקנו, שהרי לפי דברי רבינו האר"י האמתיים אין לגלח בשום מקום מן הזקן, ומותר רק להסיר משער השפם את השערות שמעכות האכילה, ומכח קושיא זו פירש רבינו יוסף חיים זיע"א שבאמת הפירוש הוא 'מסתפר', אבל לא שאהרן סיפר את שערות הזקן אלא את הראש. ומה שעולות ויושבות בעיקר זקנו, היינו כדי שלא יגע בהם המגלח, בשעה שמגלח את ראשו שהוא עומד נגד פניו ואוחז בראשו ומגלחו דאז נדבק

מו"ר הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בספרו אגרות משה (או"ח ד' סי' ק"י) ביאר שכיון שחיה כהן גדול הוצרך להקפיד על יופיו, והיה ודאי מספר את זקנו לכל הפחות במקצת, כדי לייפותו, שיהיו השערות שווין, ואולי גם שלא יהיה יותר ארוך מסתם אנשים.

הגרמ"ל שחור זצ"ל כתב בספרו בגדי כהונה (עמוד רצ) כתב טעם נפלא בזה, שהרי כתב הרמב"ם (פ"י מהל' כלי המקדש הי"א) שהכהן גדול שנשאל באורים ותומים, מבטי בחושן ורואה בו במראה הנבואה באותיות שבוטלות מן החושן כנגד פניו.

ולפ"ז יש לומר שלצורך ההסתכלות באבני החושן המונחים על לבו, היה מספר את זקנו שלא יכסו שערות הזקן את בחושן, וימנעו ממנו מלהביט באורים ותומים, ומוסיף שם שלכן הכהן גדול בעצמו היה מספר את זקנו, כיון שיש בזה צורך מצוה, וקיי"ל מצוה בו יותר משלחו, ובה מיישב את קושיית הבאר שבע בגמרא במסכת כריתות (שם) שהקשה שלפי

"ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקינמון בשם מחציתו חמישים ומאתים וקנה בשם חמישים ומאתים" (ל כג)

הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (פ"א הי"ג) כתב שהימור' שמביאים לשמן המשחה, הוא הדם הצרור בחיה שבהודו הידוע לכל שמתבשמן בה בני אדם בכל מקום.

הראב"ד משיג על דברי הרמב"ם וכותב: אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקודש דם שום חיה בעולם, כ"ש דם חיה טמאה, אלא שהמור הוא האמור בשיר השירים (ה א) "באתי לגני אחותי כלה אריתי מורי עם בשמ"י, והוא ממין עשב, או ממין אילן וריחו נודף.

הכסף משנה כתב ליישב את השגת הראב"ד, ויש לומר שהרמב"ם סובר שכיון שנשתנה מצורת דם ונעשה כעפר בעלמא והוא בושם מריח ריח טוב ביותר, למה ירע.

והנה לגבי דם החיה הזו, מובא נידון גם בהלכות ברכות לגבי ברכת בורא מיני בשמים, בגמרא במסכת ברכות (דף מג ע"א) מובא א"ר חסדא כל המוגמרות מברך עליהן בורא עצי בשמים, חוץ ממושק שמין חיה הוא שמברכין עליה בורא מיני בשמים.

וכן כתב להלכה מרן השולחן ערוך (או"ח סי' רט"ז ס"ב) שאם אינו לא מין עץ ולא מין עשב כמו המוסיק מברך בורא מיני בשמים, וכתב הרא"ש

"וושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת" (לא טז)

והנה בפרשת קרח נאמר "ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת" (במדבר יז, יא)

ויש לעיין מנין היה למשה רבינו ידוע כי הקרבת הקטורת תעצור את המגיפה? כי הרי הפסוק לא שמענו שאמר לו הקדוש ברוך הוא לעשות כן, אלא אדרבה פיר' ה' וזוירתו היה שתהיה מגיפה?

ובאמת, בגמרא במסכת שבת (דף פט ע"א) מבואר, שהידע על סגולת הקטורת לעצור את המגיפה נודעה למשה רבינו מפי מלאך המוות, בשעה שעלה משה רבינו לקבל את התורה, ומסרו לו המלאכים מתנות, וזו הייתה מתנתו של מלאך המוות, ובגמרא הוכיחו זאת ממה שעצר משה רבינו את המגיפה על ידי הקטורת, "ואם לא היה זה מלאך המוות שגילה זאת למשה – מנין היה לו דבר זה?!!".

לא רק זה שהיה זה מדעתו של משה בלבד, אלא אף איסור היה בדבר, שכן הקטורת הוקטרה שלא בזמנה ושלא במקומה, וזהו איסור מן התורה. אם כן עלינו לשאול איך וכיצד הותר למשה להורות כן לאהרן?

כמובן שהטעם הפשוט לכך הוא משום פיקוח נפש. אלא שיש חידוש בדבר: זו היא הפעם הראשונה שהשתמשו בפעולה סגולית זאת כדי להציל נפשות, האם ניתן ללמוד מכאן שמוטר לעבור על מצוות התורה כדי לנסות ולהציל נפשות באמצעות תרופה או סגולה שלא נוסו עדיין?

רבי שלמה קלוגר זצ"ל, כותב בספרו "ובחרת בחיים" (סימן פז) וז"ל: "הציקתני רוח על חילול שבת שנעשה על ידי הוראה רעה ומקולקלת בקבלת זלאטשוב, אשר הורה מורה אחד לכתוב בשבת 'קוויטל' (דהיינו פתק בקשה מהרבי שיתפלל על חולה מסוכן) ולנסוע יותר משלש פרסאות שהוא דאורייתא וכו', ובאמת שהוראה זו מקולקלת מאוד מאוד, כי אע"פ שהדין פשוט שפקוח נפש דוחה שבת, מ"מ לא הותר אלא ברפואה שהיא

הדברים, שאכן צודק הפרי מגדים שאין צורך דווקא בתרופה "ודאית", כלומר תרופה שהוחזקה על פי דרכי הרפואה שבוודאי מועילה, ואפילו תרופה שלא בוודאות תועיל לרפאות את החולה מותרת, אך בכל זאת נדרש לכל הפחות שיהיה ידוע האמצעי שבו רוצים להשתמש הוא רלוונטי למחלה זו ויש בה תועלת לפעמים לרפאות חולה במחלה כזאת, ואז השימוש בה נחשב כמו בספק פיקוח נפש, אבל לסמוך בסתם על שמועה שאומר מישהו שיש תועלת למחלה פלונית או מצב רפואי מסוים על ידי שימוש בדבר מה שיש בו איסור, זה לא הותר, מפני שאין זה כלל בגדר "ספק".

וכך מבואר בשולחן ערוך הרב (בסימן שכח): "ומכל מקום אפילו בוודאי סכנה אין מחללין אלא ברפואה שהיא ידועה לכל או על פי מומחה וכשהיא רפואה ידועה אף שאין ידוע אם זה יתרפא בה אם לאו מחללין מספק" הנה במגן אברהם שם כתב דבעינן שתהא הרפואה ידועה כמו שכתב הרמ"א (ו"ד סימן קנ"ה) דאין מאכילין איסור אם אין הרפואה ידועה, א"כ ה"ה לגבי לחלל שבת לחולה שיש בו סכנה חייב להיות הרפואה ידועה. ובפרי מגדים אשל אברהם (אות א') תמה עליו: הרי קימ"ל דבספק נמי ספק פיקוח נפש להקל, א"כ איך כתב המגן אברהם שבחולה שיש בו סכנה צריך להיות הרפואה בדוקה, והא דכתב ברמ"א דבעינן שהרפואה תהיה ידועה מהיירי בחולה שאין בו סכנה, דבאיסור דרבנן אין מתירין בספק כי האי גוונא.

ובשדי חמד (כרך ט' עמוד 461 אות כ"ד) כתב דהמעייין בדברי שלחן ערוך הרב (סימן שכ"ח) יתיישב לו תמיהתו על המגן אברהם, שהוא גם כן פסק כהמגן אברהם דדווקא ברפואה ידועה הוא דמחללין שבתא, ומפרש מה שאמר דספק פיקוח נפש גם כן דוחה שבת היינו כשהרפואה ידועה ויש ספק אם החולה היה יתרפא בה אם לאו, דשם כבר הכבדו עליו חוליו עד שלא תועיל לחולה זה התרופה, כאשר יקרה פעמים רבות.

וכן בשו"ת רדב"ז בלשונות הרמב"ם (סי' קנ"ג) כתב לבאר את דברי המשנה במסכת יומא (פ"ג) מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, וכתב רש"י ואף על פי שנהגו ברפואה זו אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור בהמה טמאה על כך, דקשה הרי שם במשנה התירו נפשות א"כ מדוע בזה לא התירו, ותיירך דהני מילי בדבר שרפואתו ידועה ודאי דכיון שהדבר ידוע שדבר זה מועיל לחולי זה מאכילין אותו אפי" שהחולי הוא ספק נפשות, דספק נפשות דוחה, אבל לא ספק תרופה, והטעם שאם היו מתירין ספק רפואה היו באין לחלל שבת בדברים שלא יועילו ולא יצילו כהבלי הנשים והטיפשים וכן לעניין להאכילו דברים הטמאים.

וכן כתב הרב ערך השלחן (סימן שכ"ח אות ב') על מה שכתב מרן בשולחן ערוך (סימן שכ"ח סעיף י') יש מי שאומר שאין צריך מומחה וכו' וספק נפשות להקל, וכתב הר"ן פרק שמונה שריצים דאפילו היה ספק להם מחללין עליו את השבת. והא דתנן בגמרא במסכת יומא (דף פ"ג ע"א) מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, ופירש רש"י, דלאו רפואה גמורה היא להתיר איסור בהמה טמאה, כבר כתב הרדב"ז הנ"ל דלא התירו ספק נפשות אלא בדבר שרפואתו ידועה שתועיל, אבל לא בספק רפואה, דילמא יבוא לחלל שבת בדברים שלא יועילו.

מור"ה הגרש"ה וואזנר זצ"ל בספרו שו"ת שבט הלוי (חלק ג' סימן ל"ו) כתב צריך שיהיה ידוע שרפואה זו רגילים ליקח לצורך מחלה זאת, ואם ידועה שרגילים לקחת, אז אפילו ספק אם היא מרפא הכל מותר בספק פיקוח נפש, אבל אם יש ספק אם לתרופה זאת יש שייכות לחולה זה בכלל אסור דילמא מזיקה, ובפרט במקום דאיכא גם מאכלות אסורות.

תהליך הריפוי. ג: ברורה ומחויבת, אין היתר לעבור על איסורי תורה בעבורה.

והדברים ברורים עוד יותר בפירוש רש"י (שם) שלא פירש כמו הרמב"ם שמדובר על תרופה סגולית, אלא על תרופה לא מנוסה. ואמנם יש שכתבו שלדברי הרמב"ם שהמדובר שם על תרופה סגולית יש לומר שדווקא היא אסורה, אבל אין להביא מזה ראיה על תרופה ניסיונית, אך נראה יותר כמו שפירשנו, שהעיקרון של הרמב"ם הוא שתרופה סגולית לעולם אינה נחשבת תרופה בדוקה, משום שאיננה עומדת בהגדרות היסוד של תרופה שהן הבנת מנגנון הפעולה שלה ובחינה וניסיון ממושכים כדי לוודא את מידת האפקטיביות שלה, ולכן הדין שווה לתרופה ניסיונית ולתרופה סגולית גם לדעתו.

מובן מאליו, החילוק שבין דבר זה לבין הדין לפיו מפנים גל של אבנים מעל מי שנקבר תחת היסודות אפילו אם איננו בטוחים כלל שנצליח להציל אותו: ככל שמעשה ההצלה הוא ברור מצד עצמו, אף אם אין ידוע אם יצליח במקרה זה ויביא לתוצאתו או לא, חובה לעשות כל מה שביכולתנו כדי לממש את הסיכוי שאכן הוא בחיים ומועשה זה אכן יציל את חייו, אבל במקרה שבו הרפואה עצמה איננה בדוקה וידועה, ואיננו יודעים כלל האם יש בכוחה להצליח בפעולתה, לא הותר לחלל שבת מחמתה אפילו שהחולה נמצא בוודאות במצב של סכנה.

כתב מרן בשולחן ערוך (או"ח הלכות שבת סימן שכ"ח ס"ב): מי שיש לו חולי של סכנה, מצוה לחלל עליו את השבת, והשואל הרי זה שופך דמים. וכתב המגן אברהם: "ועינין בירור דעה (סוף סימן קנ"ה), דבעינן שתהא הרפואה ידועה, או על פי מומחה". כלומר, שאם הרפואה אינה "ידועה", אסור לחלל את השבת כדי לנסות ולהתרפאות בה אפילו חולה שיש בו סכנה. כאשר ההמצאה על תרופה מסוימת באה מפיו של המומחה אנו מניחים כי מדובר בתרופה יעילה ובדוקה אף שאיננו מכירים אותה באופן אישי.

ומה שכתב שמבואר כך בירור דעה, כוונתו למה שכתב הרמ"א (בסימן קנה, ג) בשם האיסור והיתר (כלל נט): "וכל חולה שמאכילין לו איסור צריכים שתהא הרפואה ידועה או על פי מומחה".

ובביאור הגר"א (בירור דעה שם ס"ק כג), כתב מקור לדינו של הרמ"א הוא בגמרא ביומא שלחמכים אין להאכיל את החולה מחצר כבד של הכלב.

בחכמת אדם (כלל פח, ז) הביא מקור נוסף לדברי הרמ"א, מדברי הגמרא במסכת יומא (מט, א) שם הובא מעשה ברבי יהושע בן לוי שהיה חולה במסוך והסתפק אם שחליים (סוג ירק שחוק) יועילו עבורו לרפואה, או שאין זו רפואה ואסור לשחוק את הירק הזה בשבת, ושאל את רבי חנינא שהיה בקי ברפואות והתיר לו. ומוכח מכאן שכל עוד אין זה ברור ע"פ מומחה שזו תרופה מועילה אסור לחלל את השבת מן הספק.

הפרי מגדים (אשל אברהם שם ס"ק א) השיג על דברי המגן אברהם: "ומה שכתב שהרפואה ידועה, צריך עיון, דבספק נמי ספק פקוח נפש להקל!... ובי"ד [סוף סימן קנה בהגה] – יש לומר דמירי בחולה שאין סכנה, דאיסור דרבנן אין מתירין בספק כהאי גוונא". כלומר – הפרי מגדים כותב שכל הוראת הרמ"א לאסור לעבור עבירה בשביל רפואה שאיננה ידועה היא בחולה שאין בו סכנה, אבל פיקוח נפש להקל אפילו בספק.

(והאחרונים תמהו על דבריו, שהרי מקור דברי הרמ"א הם באיסור והיתר, ושם עוסק בחולה בחולי "נכפה" (מעין אפילפסיה), ומבאר שם שחולי זה נחשב חולה שיש בו סכנה).

ובענין טענת הפרי מגדים שכשם שאפילו ספק פיקוח נפש דוחה את כל המצוות כן גם ספק בתועלת התרופה, כתבו כמה אחרונים לחלק בין

אתה שתמיד רצית להנציח את הקרובים לך בצורה מכובדת זו ההזדמנות שלך!

אנו נערכים להרחבת האדרת ושיפוץ בית העדרש חזר השיעורים עזרת הנשים והמטבח. זו ההזדמנות שלך לקחת חלק בזיכוי הרבים ובפיהפכה הרוחנית בגבעת זאב ולקחת חלק בזכויות הלימוד וזמן לתרום גם לשיפוץ עזרת הנשים וחזר השיעורים ולזכות בקריאת שם לע"נ.

לפרטים: הרב יוסף ויצמן: 052-8144488 הרב שמעון נעים: 058-7700681 ניתן לתרום ולסייע גם בביט בטלפון מספר: 052-8144488

8. האם בשבת יש עניין לישון יותר מימות החול כדי לקיים מצות עונג שבת?

בבני יששכר (מאמרי השבתות מאמר י' כבוד ועונג שבת) כתב טעם נפלא מדוע שינה בשבת תענוג: "וז"ל אמרו חכמי הקבלה שלי"ה במסכת שבת (נר מצוה נ"ג) שינה בשבת תענוג ראשי תיבות שבי"ת. וכתבו לישן בשבת גם ביום פני"ג שער השבת פכ"א ונ"ל לבאר איזה טעם הנראה לרש"י, דהנה כתבו תלמידי הרב הקדוש מהר"פ מקארץ בשם רבם הרב הקדוש הנ"ל זצוק"ל שבכל הנבראים יש שינה ואפילו מים ישנים ואם לא יישנו יתקלקלו רק החיים יש להם חיות מעט וישנים מעט, הכל היינו כל הנבראים כפי חיותו שינתו, והאדם שיש לו חיות מרובה על כל הנבראים הוא איש ביותר כדי שיתחדש יותר, ועכ"פ יצא לך מכלל דברי הרב הקדוש כל מה שיש בהנברא יותר חיות יצטרך יותר לשינה, ולפני"ז תבין, בימי החול אין לאדם חיות רק מנשמה אחת על כן די לו בשינת הלילה, משא"כ בשבת יש לו חיות מן שתי נשמות על כן צריך לישן בלילה וביום.

ולפי כל השיטות, בוודאי שלא נכון הדבר שאדם ישן בשבת כל היום כולו, כמו שיש נוהגים ללכת לישון מיד אחר סעודת הבוקר ועד תפלת מנחה וסעודת שלישית. שאין זו דרך נכונה לענג את השבת אך ורק בהנאות גופניות, ולגזול מהנשמה את כל תענוגה בתלמוד התורה הקדושה. וכבר אמרו רבותינו במדרש (תנחומא ויקהל), שהקדוש ברוך הוא נתן את השבת לישראל בכדי שיעסקו בה בתורה.

ונזכיר כאן מדרכו בקודש של מרן רבינו הראשון לציון רבי עובדיה יוסף זיע"א שבלילות השבת של החורף, היה מנהגו עוד בשנים שהיו בניו ובנותיו ילדים קטנים, שהיה לומד עד שעה מאוחרת בליל שבת. ומאחר והסעודה הייתה מסתיימת בערך בשעה שמונה, היה יושב אחר כך במשך כמה שעות

איתא בירושלמי על הפסוק "וקראת לשבת עונג" במה מענגו מר אמר בשניה ומר אמר בתלמוד תורה ולא פליגי כאן בתלמוד כאן בעל הבית.

נחלקו הראשונים למי השינה תענוג בשבת: הרא"ם מובא בשיטה מקובצת על מסכת נדרים (דף ל"ז ע"ב) – תלמידי השונה כל ימי השבוע, לו השינה עונג בשבת, בעל הבית שאינו פנוי כל ימי השבוע ללמוד, ובשבת הוא פנוי ותאב ללמוד ומתענג, לו הלימוד תענוג בשבת. וכן כתב המאירי במסכת שבת (דף קי"ח ע"ב) שהתלמיד ששונה כל ימי השבוע מקיים שבת עונג שינה שלא היא שכלו לואה יותר מדאי, אבל בעל הבית שמקיים כל ימות החול בעסקיו ראוי לו להתענג מעט בשבת בתלמוד תורה דרך עונג, והוא דאמר בירושלמי לא ניתנו ימים טובים ושבתות אלא לעסוק בהם בדברי תורה על ידי שהוא טריח בחול ואין לו פנאי, ניתנו לו ימים טובים ושבתות לעסוק בהם בדברי תורה.

הגמרא במסכת שבת (דף קי"ח ע"ב) אומרת: שהתלמיד שיש לה תענוג מלימוד מענגו בתלמוד תורה, ובעל הבית בשינה.

והנה על פי הקבלה, כפי שכתב רבינו חיים ויטאל בשם רבינו האר"י, מתבאר שהשינה בשבת טובה לצדיקים, ושרבינו האר"י בעצמו היה ישן בשבת שעתים, בכדי לענג את השבת. ומבואר שהוא סובר כשיטת המאירי, שרק תלמידי חכמים יישנו בשבת, אבל בעלי בתים, טוב להם יותר שיעסקו בתורה כל היום כלו.

המשנה ברורה (סימן שמי"א ס"ק ב) כתב דאם נדר שלא לישן בשבת מתירים לו את הנדר, דזהו גם כן מתענוגי שבת הוא אם רגיל בכך.

ולומד. ומאחר והבית היה קר מאד, לכן היה רגיל לקחת את מעילו, ומניח אותו למעלה מראשו, וכך היה מתכסה ולומד בחשק רב עד שעת לילה מאוחרת.

9. מדוע מותר לחלל שבת על חולה ואסור להתפלל על חולה בשבת?

הגרמ"א וולדנברג זצ"ל בספרו ציצ"ל אליעזר (חלק י"ד סימן מ"ח) כתב להסביר את דברי החתם סופר: בדרכי הרפואה ישנם שני דרכים, הדרך האחד היא הבקשה מרופא כל בשר שישלח דבר וירפאהו, והדרך השנייה היא במעשה אדם שהתורה נתנה רשות לעסוק ברפואות ולרופא לרפא, ולכן הדרך הא' שהיא התפלה לה' והתמימות לבקש רחמי שמיא מכיוון שזוהי עסיקה שלא בדרך מנהגו של עולם אלא למעלה מזה, בצפייה לדרך נסי, לכך בזה בהגיע שבת קודש צריך לומר זכות המצווה תגן ויכולה שבת שתרחס, והשבת היא שתמלא מקום התפלה והזעקה, אבל הדרך השנייה שהיא עסיקה במנהגו של עולם, ובאה היא באשר אין הדור או הדורות ראויים לכך וכפי שהרמב"ן שם קורא להתעסקות זאת בשם שהשם הניחם למקרי הטבעיים, ולכן אין לומר בעסיקה ברפואות ובלשון כגון אלה כי זכות המצווה תגין, אלא לעסוק בזה במנהגו של עולם - כפי שהורשה לכך ואפילו ספק פיקוח נפש גם כן דוחה שבת.

הגרמ"א במסכת שבת (דף י"ב ע"ב) אומרת: המבקר חולה בשבת לא יתפלל להדיא ה' ישלח רפואה שלימה אלא יכולה היא שתרחס פירוש זכות השבת כדאי שתרחס בלי תפלה,

הנה החתם סופר בדרשות (ח"א בדרוש לשבת תשובה ד' כ"ה ע"א) מקשה קושיא נפלאה: לפי דברי הגרמ"א במסכת שבת יוצא שאם כן גם שום רפואה לא יעשה בשבת כי יכולה השבת היא שתרחס ואנן קימ"ל אפילו ספק פיקוח נפש דוחה שבת.

ומתוך החתם סופר: כי חיי העולם הזה לא נתנה ביד המצוות רק חיי העוה"ב אבל חיי העוה"ז כתיב "וחי בהם" - ולא שימות כדאמרינן בגמרא במסכת יומא (דף פ"ה ע"ב) אך הפרש יש חיי העוה"ז הנתלים במעשה אדם לעסוק ברפואות והצלות וכדומה אין לו לומר זכות המצווה תגן אלא יעסוק במנהגו של עולם, אך רפואה והצלה התלוי ביד הקדוש ברוך הוא כגון להתפלל אל ה' שירפא החולי אף על פי שגם זה בדוק ומנוסה שה' אלוהינו קרוב לקוראיו, מ"מ כיון שאנו מבקשים מהש"יית נאמר יכולה שבת שתרחס.

10. איך היה מותר למשה רבינו לשבור את הלוחות הרי עובר על איסור של לא תעשון כן לה' אלוהיכם?

חושב שבשביל שעשו ישראל את העגל, יישארו בלי תורה חס ושלוש? היה ראוי לו להמתין רק מללמד עד שיתקנו מעשיהם, אבל לא לשברם לגמרי - ואחר כך להתנפל לפני ה' לבקש לחות שניות!

אלא, יישב הגאון בעל "שערי יושר", למדנו מדברי חז"ל שבלוחות הראשונות הייתה סגולה מיוחדת, וכפי ששינו בגמרא במסכת עירובין (דף נד ע"א): "מאי דכתיב 'חרות על הלוחות'! אלמלא לא נשתברו הלוחות הראשונות - לא נשתכחה תורה מישראל". והיינו, שהייתה בהם סגולה שאם למד אדם פעם אחת - היו הדברים שמורים בזיכרונו לעולם.

כאשר ראה משה רבינו את העגל, הרגיש שמצב זה הוא מסוכן, כי על ידי זה עלול להיות חילול הקודש נורא מאוד, כי אפשר שיזדמן איש מושחת ומגואל במעשים רעים - שיהיה בקי בכל חדרי תורה, ולמד זאת משה רבינו מקרבן פסח, שעליו נאמר: "וכל בן ניכר לא יאכל בו" (שמות יב מג) וקל וחומר לתורה כולה, שאין ראוי שמי מושחת במעשים רעים יהגה בה. משה כך מצא משה רבינו שעדיף שלוחות אלו ישתברו, ולהשתדל לקבל לוחות חדשים, שיהיו שונים מהלוחות הראשונים: בעוד הראשונים היו מעשה אילוקים, כמו גוף הכתב, הרי הלוחות האחרונים היו מעשה ידי אדם, כמו שנאמר "פסל לך". ומכיוון שענין הלוחות הוא דבר המעמיד ומקיים, שלא יהיו אותיות פורחות באוויר, הרי הלוחות הראשונים שהיו מעשה ה' - התקיימו לעד, אבל השניים, שהיו מעשה אדם - אינם מתקיימים אלא בתנאים וגדרים.

ותחילת קבלת התורה על ידי משה רבינו, הייתה דמות ואות לכל בני ישראל מקבלי התורה - שכמו שאמר הקב"ה למשה: "פסל לך שני לוחות אבנים", כמו כן הוא רמז לכל מקבלי התורה, שיכין כל איש ישראל לוחות לעצמו, לכתוב עליהם את דבר ה', וכפי הכשרתו בהכנת הלוחות - כן תהיה קבלתו, כך מחילה וכך גם לאחר מכן, אם יתקלקלו אצלו הלוחות - לא יתקיים בו התורה. בכך הוסר חששו של משה, כי לפי ערך מעלת האדם ביראת ה' ובמידות, שהוא לוח לבבו, לפי ערך זה יינתן לו מן השמים קנין התורה. ואם ייפול ממדרגתו, לפי ערך זה תשתכח התורה ממנו, וכמו שאמר חז"ל שכמה וכמה עניינים גורמים לשכחת התורה.

על דבר גדול זה אמרו חז"ל לפרש את הכתוב בסיומה של תורה: "ולכל היד החזקה שעשה משה לעיני כל ישראל!"

ועל פי ביאור זה, המתיק רבי שמעון שקופ את מה שדרשו חז"ל (גדרים לח.) על הפסוק "פסל לך" - "לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות", שלכאורה הוא פלא, שלא מצא הקב"ה סיבה אחרת להעשיר את משה אלא על ידי פסולת הלוחות! אולם לפי מה שביארנו לעיל - יובן הדבר: שהרי כאשר גרם משה לשינוי שבין הלוחות הראשונות לאחרונות, כאמור, שהאחרונות היו מעשה ידי אדם ומעת הצריך האדם לעמול ולהשתדל לזכור את התורה, שלא כמו בלוחות הראשונות, על ידי זה ניתן מקום למקבלי התורה לפחד ולקבל על עצמם עול תורה, שהרי על פי זה ראוי לכל באי שערי תורה להפריש את עצמם מכל עסקי העולם, וכפי שדרשו חז"ל על הפסוק "לא מעבר לים היא" - שלא תימצא התורה לא בסחרנים ולא בתגרנים, מה שאין כן לו היו הלוחות הראשונים קיימים - די היה לקבוע שעה קלה לתורה ולעסוק רוב העיתים במסחר וקנין. ומכיון שכך, עשה הקב"ה שיהיה משה רבינו לאות וסימן לכל מקבלי התורה, שיומין ה' להם פרנסתם בתוך עשיית הלוחות, על ידי פסולת כלשהי, שבה יתפרנסו.

איתא בגמרא במסכת שבת (דף פ"ז ע"א) משה רבינו שבר את הלוחות מדעת עצמו והסכים הקב"ה עמו, מאי דריש אמר ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצוות, אמרה תורה "וכל בן נכר לא יאכל בו" התורה כולה וישראל משומדים על אחת כמה וכמה, ומנלן דהסכים הקדוש ברוך הוא על ידו, שנאמר "אשר שברת" ואמר ריש לקיש ישר כחך ששיברת, ופירש רש"י דלשון אשר שברת דריש.

הריטב"א במסכת שבת (דף פ"ז) והרמב"ן במסכת בבא בתרא (דף י"ד ע"ב) הקשו: מהיכן רואים מהפסוק הזה שהקב"ה אמר לו ישר כח וכי בכל מקום שכתוב אשר הכוונה ישר כח, הא איכא אשר באורייתא דליכא למדרשה הכי ח"ו כגון את העגל אשר עשו וכיוצא בו?

הרמב"ן במסכת בבא בתרא (דף י"ד ע"ב) מתוך: סמוכין קא דריש משום דכתיב שברת ושמתם אלמא שברי לוחות חביבים לפני המקום, ואילו הייתה שברת קשה לפניו לא היה אומר לשומם בארון שאין קטגור נעשה סיגור, ומשום סמוכין דריש האי אשר לשון אשרי.

הריטב"א בחידושו על מסכת שבת (דף פ"ז ע"א) מתוך: נפקא לן מדכתיב ולכל היד החזקה (דברים ל"ד) ע"ש ברש"י וכיון דנפקא לן דרשא מהתם אסמכיה הכא על אשר שברת ישר כחך ששברת.

והנה תוספות במסכת שבת (דף פ"ז ע"א) כתבו דק"ו של משה רבינו אין זה ק"ו גמור, דאם מומר אסור בפסח שהוא קרבן, מכל מקום לא היה לו למנוע מליתן להם התורה ולהחזירם בתשובה.

ובמהרש"א במסכת יבמות (דף סב ע"א) הביא שבספר פענח רזי הקשה: מאי ק"ו הוא זה, אימא דיו לבא מן הדין להיות כדון דאמרינן במשנה במסכת פסחים (דף ס"א) שחט למוולין ולערלים כשר הכי נמי הרי היו שבת לוי שאל טעו בעגל ועוד הוא דאמרינן אפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככ"ג ו"ל דשחטו למוולין ולערלים דבלב ערלים נמי לשמים מה שאין כן הכא.

ובספר חסידים (סימן קל"ח) הקשה: איך יתכן למשה לשבר את הלוחות הכתובים באצבע אלוהים, אלא לתקנת ישראל עשה אמר מוטב שאהיה חייב ואל יהיו כל ישראל חייבים, וכיון שחרה אפו לשם שמים הסכים עמו הקב"ה ואמר לו ישר כחך ששברת.

והקשו הרוקח והצפנת פענח: צריך להבין איך שיבר משה את הלוחות, הרי חלה קדושה על הלוחות, ולא גרע מעצי הקדש, כמו שאומרת הגמרא במסכת פסחים (דף מ"ח ע"א) שהשורפם לוקה, ואזהרתו מהפסוק לא תעשון כן.

הרוקח והצפנת פענח מתרצים: לפי מה דאיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ח) שהאותיות פרחו מהלוחות לכן בטלה הקדושה מהן, כדן ספר תורה שנמחק דקימ"ל בגמרא במסכת שבת (דף קט"ז) שאין בזה קדושה, וממילא הותר לו למשה לשברם.

אבל בהצפנת פענח בפרשה הקשה על תרוץ זה: דהרי מבואר בגמרא במסכת שבת (דף קט"ז) שבספר תורה שנמחק אין קדושה על הקלף שעליו נכתב, אך על הגיליונות למעלה ולמטה יש קדושה.

החוות יאיר (בימן טז) מתוך: על פי מה דמבואר בגמרא במסכת מנחות (דף צט ע"ב) ביטולה זוהי קיומה, וכך גם בענין הלוחות, שבירת הלוחות היא קיום הלוחות.

וכאן הוא המקום להביא את דבריו של הגאון רבי שמעון שקופ בהקדמתו לספר "שערי יושר", ענין זה הוא שתום: הייתכן שמשה רבינו ע"ה היה

לאחר עספר שנים של הדפסת והפצת עלון זה בארץ ובחו"ל, פאחר והוצאת העלון כרוכה בהוצאות כספיות גדולות, לצערנו הרב אנו נאלצים לצמצם מאוד את כמות הדפסת והפצת העלונים מעוניין לזכות את הרבים? אתה יכול בשמחה להדפיס עלון זה ולהפיצו באזור מגורך. ניתן לעזור בהוצאת והפצת העלון ולהקדיש עלונים לזכו הרבים לבריאות אושר נחת זש"ק ולע"ג קרובים וידידים. המעוניין להיות שותף בהוצאת העלון ולזכות את הרבים ויכול לפנות לטלפון: 052-814448 ניתן ולהיות שותף בזכו הרבים ולתרום גם בבית בטלפון: 052-8144488